

Mere økologisk frugt og grønt: Indsigter fra spørgeskemaundersøgelse blandt fremtidens fødevareproducenter

Analyse & Statistik
September 2023

1. september 2023

Mere økologisk frugt og grønt: Indsigter fra spørgeskemaundersøgelse blandt fremtidens fødevarereproducenter

Med støtte fra Fonden for Økologisk Landbrug har Landbrug & Fødevarer i samarbejde med Innovationscenter for Økologisk Landbrug gennemført en undersøgelse blandt elever på landbrugsskoler. Undersøgelsen er en del af første arbejdsplan i projektet "Mere Økologisk Frugt og Grønt: En robust produktion af fødevarer", der skal skabe fagligt og dyrkningsmæssigt grundlag for en øget produktion af frilandsgrøntsager hos danske, økologiske planteavlere og gartnere.

Undersøgelsen sætter fokus på de unges syn på fremtidens fødevarereproduktion og identificerer motiver og barrierer for at producere økologiske frilandsgrøntsager. De vigtigste indsigter er:

- Hver anden elev på gartneri- og landbrugsskoler drømmer om at have sit eget landbrug en dag, og næsten lige så mange vil arbejde i en landbrugsproduktion. Halvdelen af de adspurgte vil gerne arbejde med planteavl, mens hver tredje gerne vil arbejde med kvæg, og hver fjerde vil arbejde med en kombination af planteavl og husdyrbrug. Særligt bønner og bælgfrugter, korn og mejeriprodukter finder mange attraktivt at arbejde med.
- 37 pct. af de adspurgte kan forestille sig at dyrke frilandsgrønt i fremtiden, enten udelukkende friland eller i kombination med gartneriproduktion. De primære motiver for at dyrke frilandsgrønt omhandler, at produktionsformen er god for klima og biodiversitet, samt at der er gode muligheder for afsætning og prestige i faget. Af svagheder ved produktionsformen mener mange omvendt samtidig, at udbyttet er for afhængigt af vejret, og at det er en krævende, arbejdstung produktionsform. Andre barrierer er høje etableringsomkostninger og mangel på egnet jord.
- Lidt flere end halvdelen af eleverne vil gerne arbejde helt eller delvist med økologisk landbrug i fremtiden. 20 pct. vil gerne arbejde udelukkende økologisk, imens 34 pct. gerne vil arbejde med en kombination af økologisk og konventionelt landbrug. Af fordele ved økologi nævner hver tredje i undersøgelsen, at det er godt for miljøet og mere fagligt udfordrende. Ifølge de studerende er der dog oftere bedre mulighed for høj indtjening ved konventionel produktion. Ligeledes er der flere, der mener, at konventionel produktion 'giver mere mening for mig'. Økologi er således en vej at gå for mange studerende, men ikke den eneste vej.
- Mere end halvdelen af eleverne oplever at have fået 'for lidt' eller 'ingen' undervisning i dyrkning af grøntsager indtil videre i deres nuværende uddannelsesforløb. Deltagerne efterspørger samtidig mere undervisning i økonomi, energiformer, klimatilpasning og teknologi, samt mere praktik under uddannelsen.
- Skal nye generationer af landmænd finde produktionen af frilandsgrønt attraktivt, kan det anbefales at sætte mere fokus på produktionsformen under uddannelsen, særligt ift. de mere praktiske aspekter ved netop frilandsgrønt. Det kan anbefales af lægge indsatsen allerede på grundforløbet, inden eleverne vælger deres specialisering. Bedre mulighed for praktik stemmer samtidig godt overens med nogle af elevernes primære grunde til at vælge uddannelsen – nemlig muligheden for at arbejde med hænderne og arbejde ude i naturen.

Baggrund og formål

Innovationscenter for Økologisk Landbrug (herefter ICOEL) har en ambition om at bidrage til en transformation af den danske fødevarerproduktion og sikre, at der bliver produceret mere mad til mennesker. I dag anvendes under 1 pct. af det samlede dyrkede landbrugsareal til produktion af grøntsager, og ICOEL ønsker med dette projekt at bidrage til at udvikle den økologiske planteproduktion og øge produktionen af højværdiafgrøder til planterige måltider.

En øget produktion af økologisk frilandsgønt i Danmark afhænger blandt andet af, at nye generationer af landmænd finder produktionsformen attraktiv at arbejde med. I denne analyse har Landbrug & Fødevarer i samarbejde med ICOEL derfor undersøgt gartneri- og landbrugsskoleelevers syn på fremtidens fødevarerproduktion, med særligt fokus på økologisk landbrug og produktion af grøntsager på friland.

Undersøgelsen er en del af første arbejdsplan i projektet "Mere Økologisk Frugt og Grønt: En robust produktion af fødevarer", i regi af ICOEL. Projektet er finansieret med midler fra Fonden for Økologisk Landbrug og har til formål at skabe fagligt og dyrkningsmæssigt grundlag for en øget produktion af frilandsgøntsager hos økologiske planteavlere og gartnere.

Undersøgelsen har til formål:

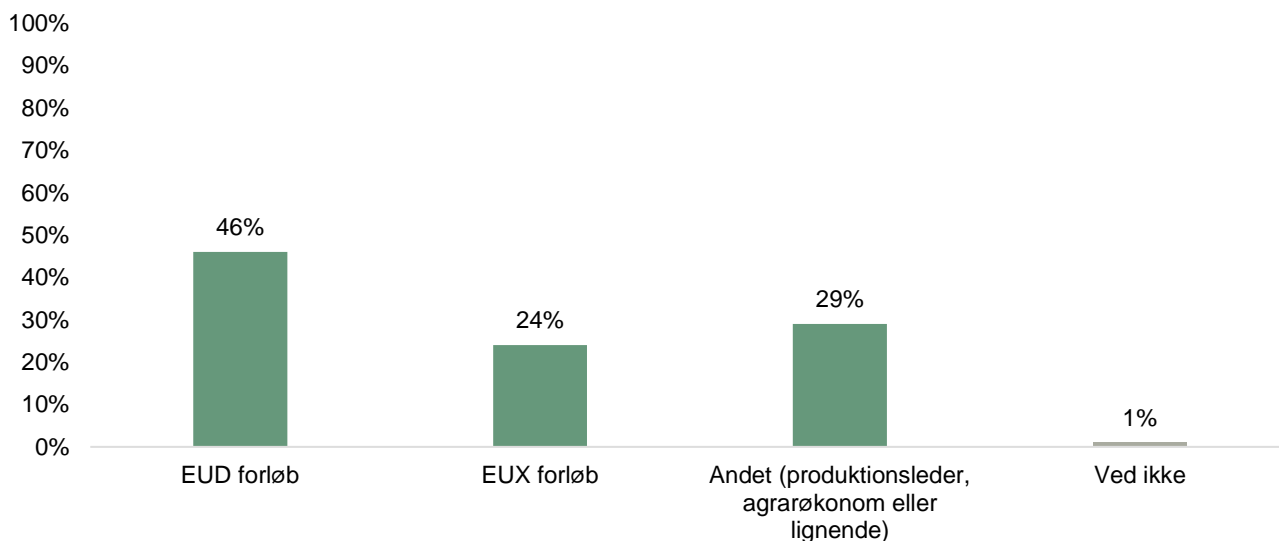
- at kortlægge elevernes holdning til dyrkning af frilandsgøntsager, særligt hvilke udfordringer og fordele, der er ved produktionen af grøntsager på friland
- at forstå de unges syn på fremtidens fødevarerproduktion, og hvilke råvarer og produktionsformer, de ønsker at arbejde med i fremtiden.
- at undersøge landbrugselevernes holdning til deres foreløbige uddannelsesforløb.
- at undersøge de studerendes holdninger til økologisk produktion.

Metodedesign

Dataindsamlingen er gennemført online i april og maj måned i 2023. I praksis er det foregået således, at spørgeskemaet er programmeret online, hvor deltagere kan tilgå undersøgelsen via et link. Repræsentanter fra ICOEL har besøgt en række landbrugsskoler og inviteret eleverne til at deltage i undersøgelsen ude i klasseværelserne, og efterfølgende er invitationen ligeledes delt online med eleverne af deres undervisere.

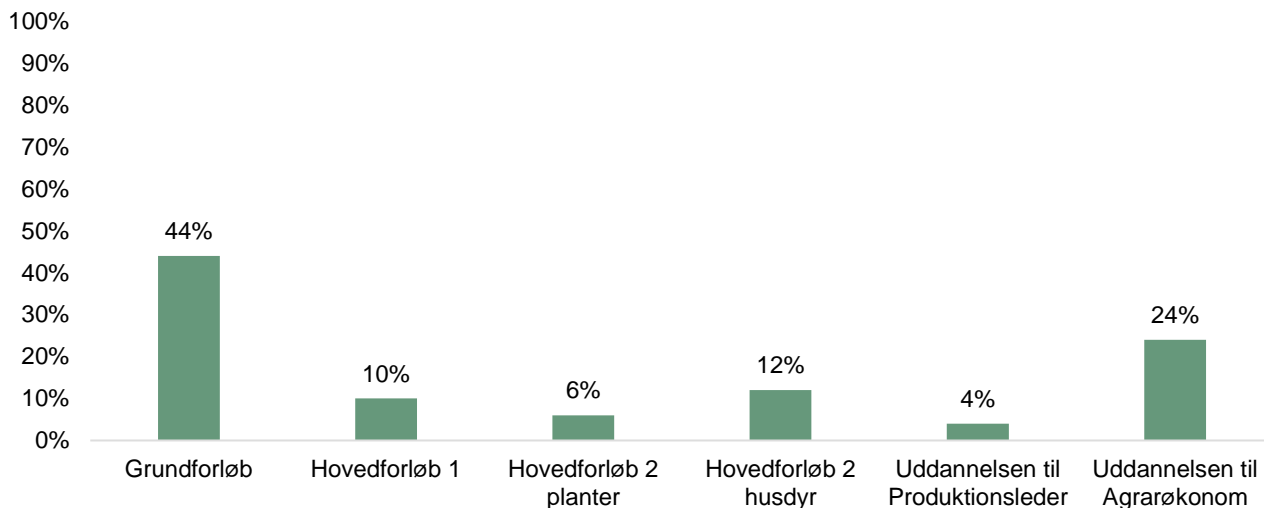
Målsætningen var på forhånd, at 80-100 elever deltog i undersøgelsen. I alt har 108 deltaget i undersøgelsen, og blandt deltagerne er elever på EUD- og EUX-forløb, samt studerende på uddannelserne til produktionsleder og agrarøkonom.

Blandt deltagerne går 47 pct. på Landbrugsskolen Sjælland og 35 pct. er fra Jordbrugets Uddannelsescenter. De resterende 18 pct. har svaret, at de går på en anden skole. Blandt deltagerne går 46 pct. på EUD-forløb og knap hver fjerde er på EUX-forløb. 29 pct. er på en anden uddannelse, såsom uddannelsen til produktionsleder eller uddannelsen til agrarøkonom.

Figur 1: Spg. Hvilket forløb er du på?

Kilde: Landbrug & Fødevarer i samarbejde med Innovationscenter for Økologisk Landbrug, april/maj 2023, n = 108.

Eleverne er samtidig forskellige steder i deres uddannelse, hvilket må antages at påvirke deres svar, idet mere indblik i de forskellige faglige aspekter ved fødevarereproduktionen giver større viden og – måske – også større afklaring omkring egen fremtid.

Figur 2: Spg. Hvor er du lige nu i din uddannelse?

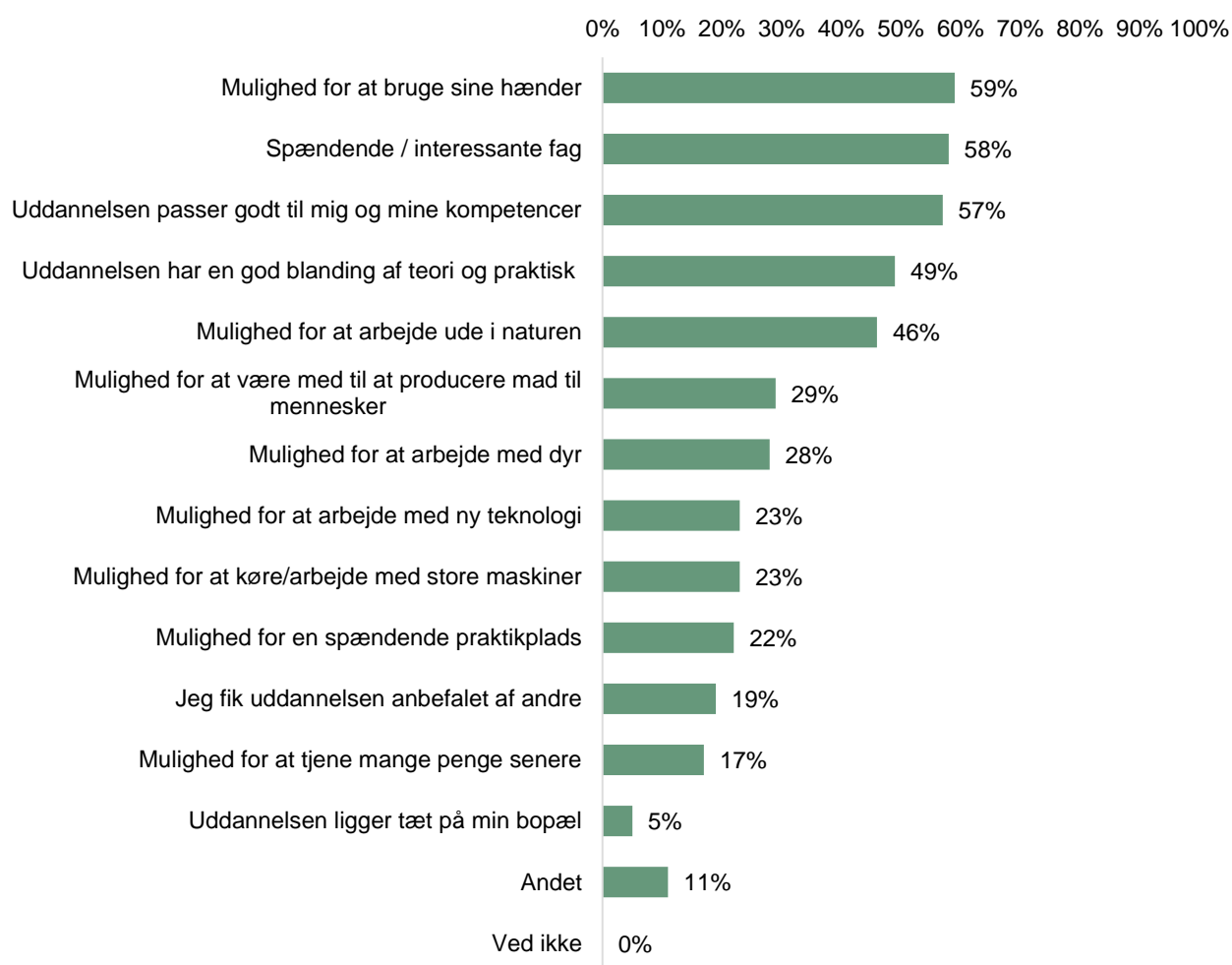
Kilde: Landbrug & Fødevarer i samarbejde med Innovationscenter for Økologisk Landbrug, april/maj 2023, n = 108.

De små basestørrelser og variansen mellem uddannelsessteder og antallet af svar gør, at vi ikke med sikkerhed kan sige, at det er repræsentativt. I rapporten beskriver vi enkelte forskelle mellem de deltagende elever i undersøgelsen, hvor denne er statistisk signifikant (dvs. at der med 95 pct. sandsynlighed er en forskel i svarene på to grupperinger), om end denne forskel stadig skal ses som indikativ for målgruppen snarere end 'sandheden'. Med disse forbehold in mente afspejler resultaterne dog stadig holdningen blandt den målgruppe, som undersøgelsen sætter fokus på.

Muligheden for at bruge sine hænder og spændende/interessante fag topper listen over motiver for at vælge uddannelsen

Undersøgelsens deltagere er indledningsvist blevet spurgt ind til årsagerne til valget af uddannelse. Her svarer mere end halvdelen, at uddannelsen giver 'muligheden for at bruge sine hænder', har 'spændende fag' og at 'uddannelsen passer godt til mig og mine kompetencer'. Lidt mindre end hver anden nævner også, at 'uddannelsen har en god blanding af teori og praksis' og giver 'mulighed for at arbejde i naturen'.

Figur 3: Spg. Hvad var årsagerne til at du valget lige netop denne uddannelse? Gerne flere svar.

Kilde: Landbrug & Fødevarer i samarbejde med Innovationscenter for Økologisk Landbrug, april/maj 2023, n=108, mulighed for flere svar med randomiseret rækkefølge på svarmulighederne.

11 pct. af deltagerne har valgt uddannelsen af andre årsager end de ovenstående. Nogle drømmer om at være selvstændig landmand, at arbejde med ledelse eller at blive rådgiver. Andre håber, at uddannelsen kan være kompetencegivende til en videregående uddannelse, fx dyrlægestudiet.

"Det er vejen til at blive selvstændig, og dermed er det afgørende for min drøm og min fremtid."

"Indgangsvinkel til at blive driftsleder på større plante-avlsbrug. Udbygning af mine kompetencer som leder, samt at kunne sætte retningen for en virksomhed."

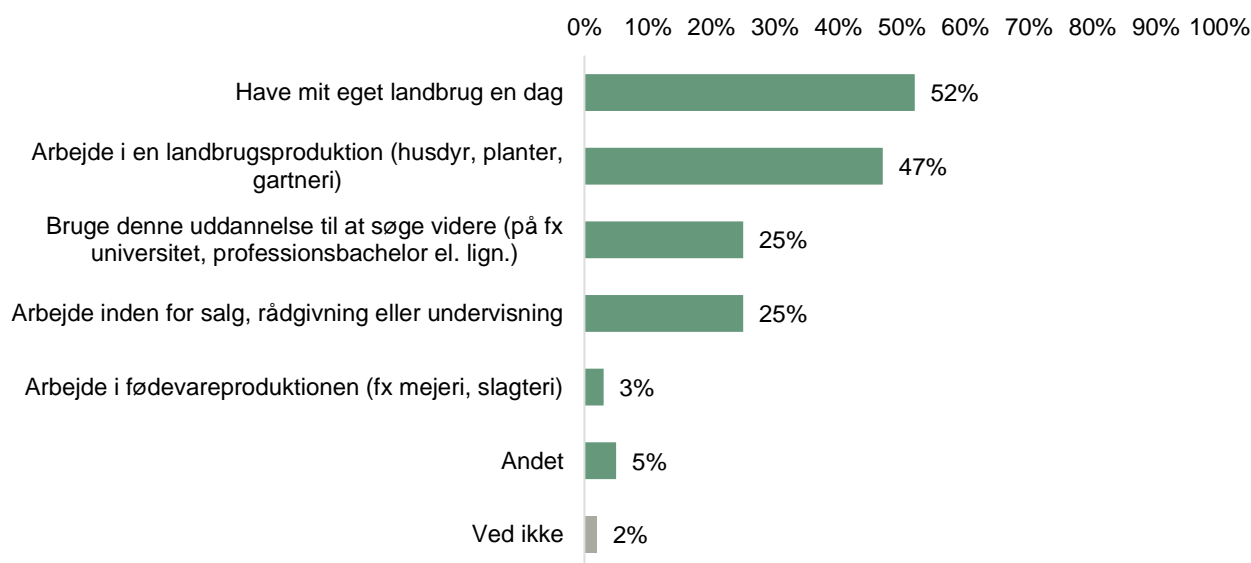
"Der er mulighed for at blive rådgiver eller konsulent."

Kilde: Landbrug & Fødevarer på vegne af Innovationscenter for Økologisk Landbrug, april/maj 2023, udvalgte åbne svar.

Hver anden drømmer om at have sit eget landbrug en dag

Halvdelen af de adspurgte landbrugsskoleelever går med drømmen om at have sit eget landbrug en dag. Samtidig vil 47 pct. af de adspurgte gerne arbejde i en landbrugsproduktion med enten husdyr, planter eller gartneri. Hver fjerde vil gerne arbejde inden for salg, rådgivning eller undervisning, og endnu en fjerdedel af eleverne ønsker at læse videre efter endt uddannelse. Dette gælder især elever på EUX-forløb, hvor halvdelen blandt deltagerne gerne vil læse videre.

Figur 4: Spg. Hvad vil du gerne bruge din uddannelse til? Gerne flere svar.

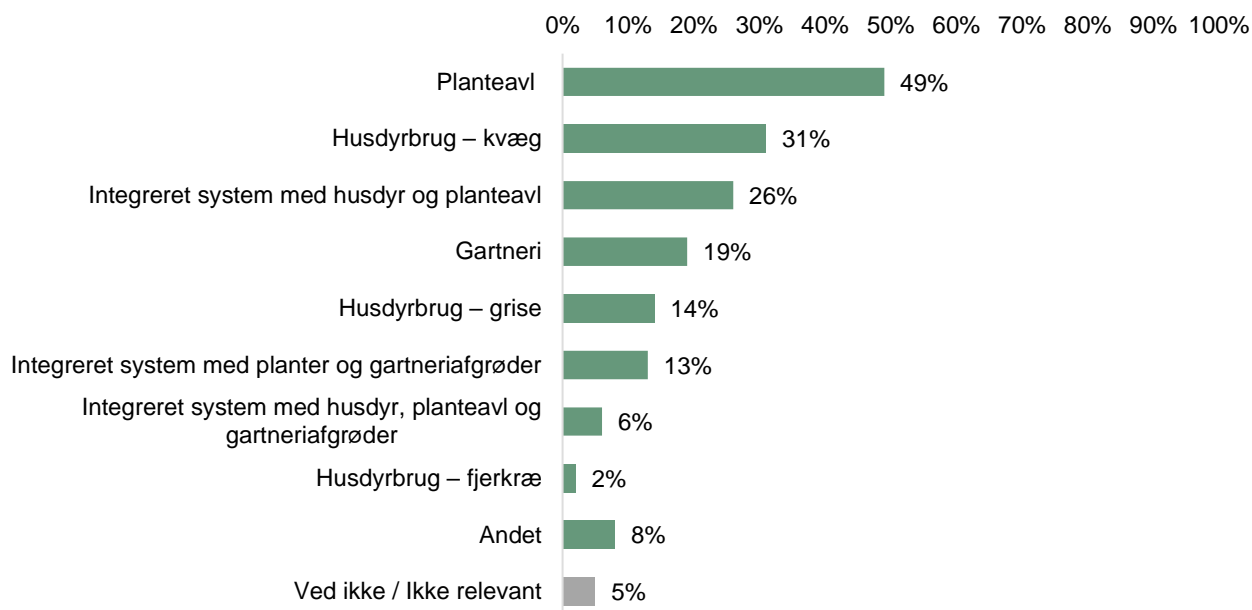

Kilde: Landbrug & Fødevarer i samarbejde med Innovationscenter for Økologisk Landbrug, april/maj 2023, n=108, mulighed for flere svar med randomiseret rækkefølge på svarmulighederne.

Planteavl er en attraktiv produktionsform

Alle deltagerne er derefter blevet spurgt til, hvilke produktionsformer de kunne forestille sig at arbejde med i fremtiden, hvis de forestillede sig, at de en dag havde deres egen bedrift. Her vil halvdelen af deltagerne gerne arbejde med planteavl, en kategori der både dækker konsum- og foderproduktion. Samtidig vil 19 pct. af eleverne gerne arbejde med gartneri, og 13 pct. vil gerne arbejde med et integreret system med både planter og gartneriafgrøder. 26 pct. af de adspurgte finder et integreret system med både husdyr og planteavl attraktivt. Knap hver tredje vil gerne have et husdyrbrug med kvæg, hvis de havde egen bedrift.

Figur 5: Spg. Hvis du forestiller dig, at du en dag har din egen bedrift, hvilken produktionsform vil du så gerne have? Gerne flere svar.

Kilde: Landbrug & Fødevarer i samarbejde med Innovationscenter for Økologisk Landbrug, april/maj 2023, n=108, mulighed for flere svar, fikseret rækkefølge på svarmulighederne.

De 8 pct. som ønsker at arbejde med andre produktionsformer, er særligt optagede af energiproduktion, naturpleje og innovation af eksisterende systemer og arbejdsgange.

"Alternative fodringsstrategier som giver mulighed for øget selvforsyningsgrad og optimering af foder til dyrene som sikrer lavere udledning og større mælkeproduktion."

"Energiproduktion og cirkulær produktion, såsom udnyttelse og genbrug af ressourcer flere gange."

"Jeg vil gerne arbejde med naturpleje."

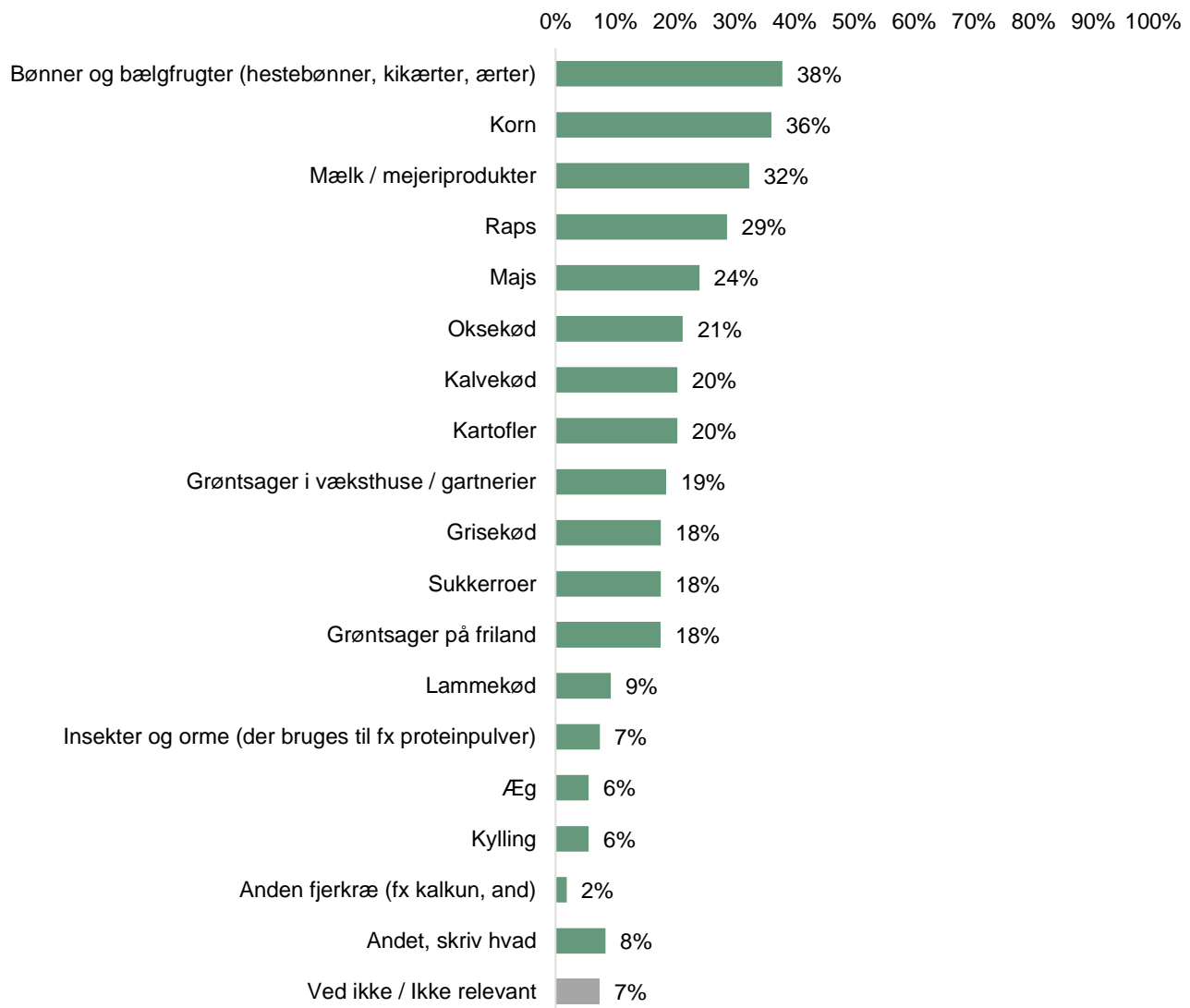
Kilde: Landbrug & Fødevarer på vegne af Innovationscenter for Økologisk Landbrug, april/maj 2023, udvalgte åbne svar.

Deltagerne er efterfølgende blevet spurgt ind til, hvilke typer råvarer de kunne tænke sig at arbejde med i fremtiden. På listen er der inkluderet både husdyr, dyrkning af afgrøder til foder og dyrkning af planter til fødevarer. Her ses det at 38 pct. af de adspurgte vil gerne arbejde med bønner og bælgfrugter, og 36 pct. vil gerne arbejde med korn i fremtiden. Hver tredje af undersøgelsens deltagere finder det attraktivt at arbejde med mælk eller mejeriprodukter, hvilket stemmer fint overens med, at 31 pct. gerne ville arbejde med kvæg, hvis de havde egen bedrift.

18 pct. af de adspurgte elever vil gerne arbejde med grøntsager på friland i fremtiden, og 19 pct. af deltagerne svarer, at de gerne vil arbejde med grøntsager i enten væksthuse eller gartneri. Det er indikationer på, at det primært er elever på grundforløb, som ønsker at arbejde med grøntsager på friland og i væksthuse. Vi ser samtidig, at elever på hovedforløb 2 planter oftere end andre ønsker at arbejde med raps, korn, bælgfrugter og sukkerroer, og i mindre grad grøntsager på friland og i væksthuse. Noget kunne derfor tyde på, at det er nødvendigt at sætte ind med mere viden om

grøntsagsproduktionen på grundforløbet, evt. med bedre mulighed for praktik, for bedre at introducere landbrugseleverne til muligheden for at blive grønssagsproducent i fremtiden og skabe mere tryghed omkring dette som en attraktiv råvare at arbejde med i fremtiden.

Figur 6: Spg. Den danske fødevareproduktion leverer råvarer til mange typer mad og drikke. Hvilke typer råvarer kunne du godt tænke dig at arbejde med i fremtiden? Gerne flere svar.

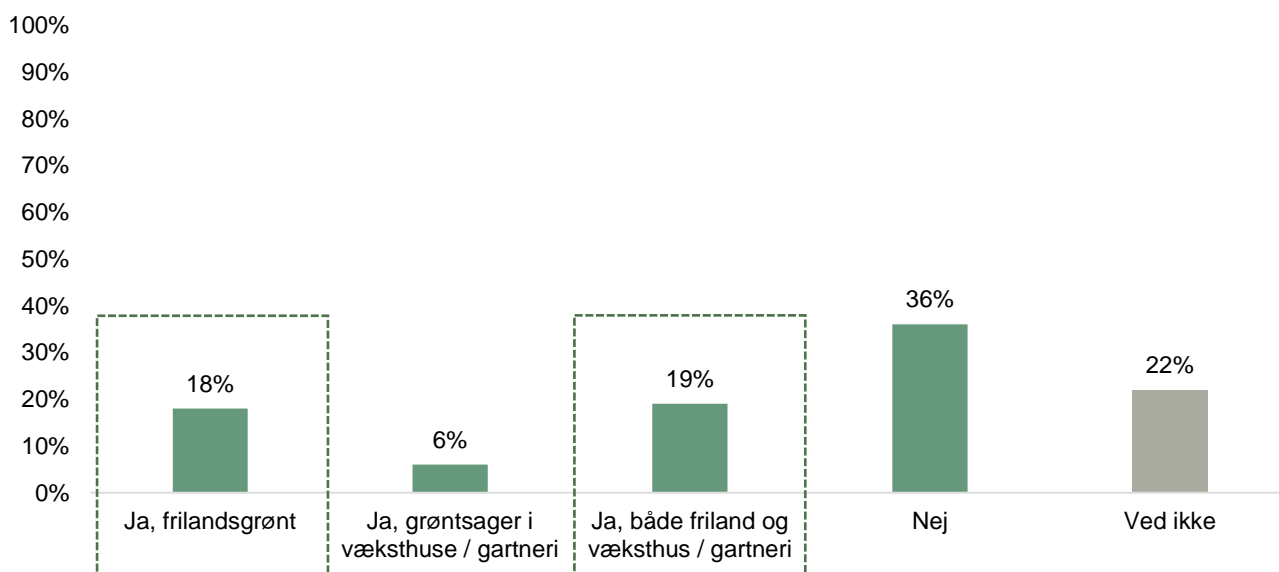
Kilde: Landbrug & Fødevarer i samarbejde med Innovationscenter for Økologisk Landbrug, april/maj 2023, n=108, mulighed for flere svar med randomiseret rækkefølge på svarmulighederne.

De deltagere, der har udfyldt det åbne tekstfelt "Andet", vil gerne arbejde med andre råvarer inden for planteproduktionen, som ikke optræder på listen, nemlig krydderurter, frugt, både i plantage og gartneri, alternativ græsstrategi, frøgræs, og nogle vil gerne arbejde med energiproduktion af restmateriale fra fødevareproduktion fra marken.

37 pct. kan forestille sig at dyrke frilandsgrønt i fremtiden

Når vi efterfølgende spørger mere konkret ind til, om deltagerne kunne forestille sig at dyrke grøntsager i fremtiden, svarer 37 pct. at de kan forestille sig at dyrke grøntsager enten udelukkende på friland eller i kombination med væksthuse/gartneri. Svarerne indikerer, at flere finder dyrkning af grøntsager på friland mere attraktivt end dyrkning i væksthuse eller gartneri. 18 pct. kunne forestille sig at dyrke grøntsager på friland, mens 6 pct. kan forestille sig at dyrke grøntsager i væksthuse. Omvendt kan flere end halvdelen af deltagerne dog ikke umiddelbart forestille sig at dyrke grøntsager i fremtiden. 36 pct. af de adspurgte svarer 'Nej' til spørgsmålet, mens 22 pct. af deltagerne svarer 'ved ikke'.

Figur 7: Spg. Kunne du forestille dig at dyrke grøntsager i fremtiden?

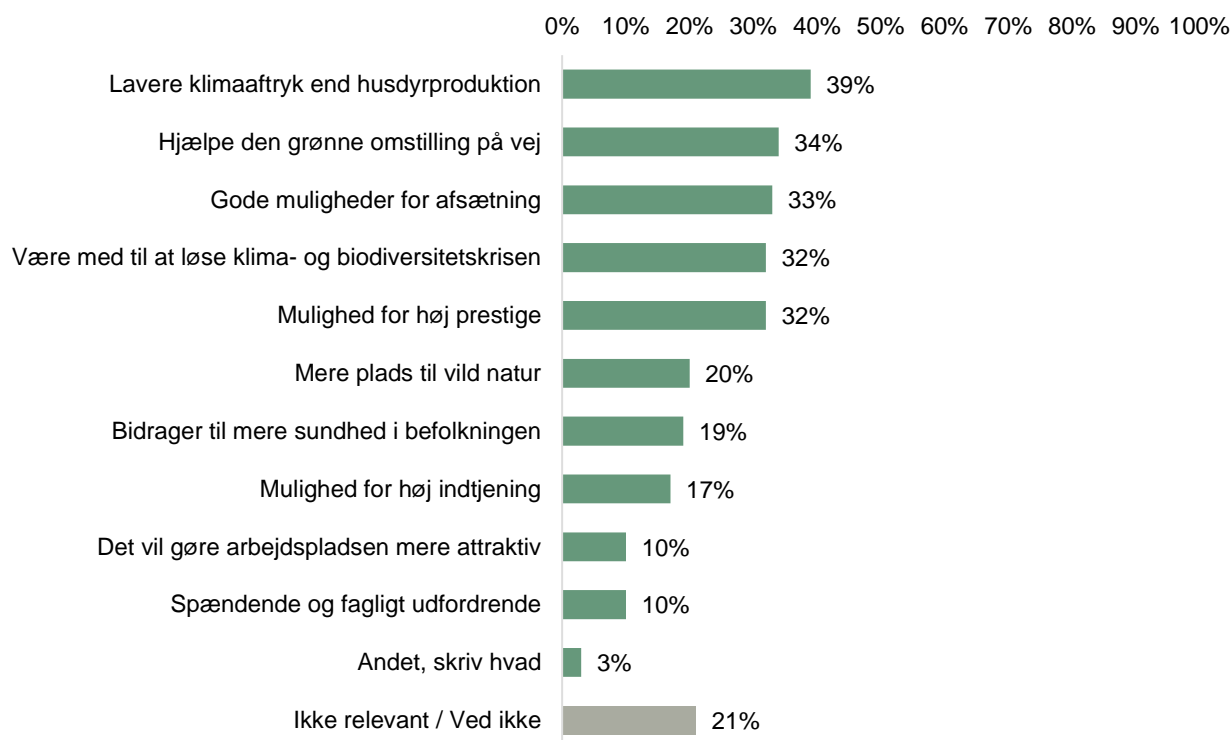
Kilde: Landbrug & Fødevarer i samarbejde med Innovationscenter for Økologisk Landbrug, april/maj 2023, n=108

Motiver og barrierer for dyrkning af grøntsager på friland

For at komme nærmere de muligheder og udfordringer, der kan være i arbejdet frem mod at udvide det danske landbrugsareal til at bestå mere af økologiske frilandsgrøntsager, fokuserer undersøgelsen derefter mere på, hvad elever på landbrugsskoler tænker om dyrkning af grøntsager på friland, herunder hvilke fordele og ulemper de studerende ser ved dyrkningsformen.

Først spørges deltagerne om, hvilke fordele de ser ved at dyrke frilandsgrøntsager og bliver her præsenteret for en række svarmuligheder. Her ser 39 pct. af de adspurgte en fordel i, at dyrkning af frilandsgrøntsager har 'lavere klimaaftryk end husdyrproduktion'. Hver tredje af undersøgelsens deltagere mener, at dyrkning af grøntsager på friland kan 'hjælpe den grønne omstilling på vej' og 'være med til at løse klima- og biodiversitetskrisen', samt give 'gode muligheder for afsætning' og 'mulighed for høj prestige'.

Figur 8: Spg. Neden for ser du nogle fordele ved at dyrke frilandsgrøntsager, som andre har nævnt. Hvilke fordele er der ved at dyrke grøntsager på friland efter din mening? Gerne flere svar.

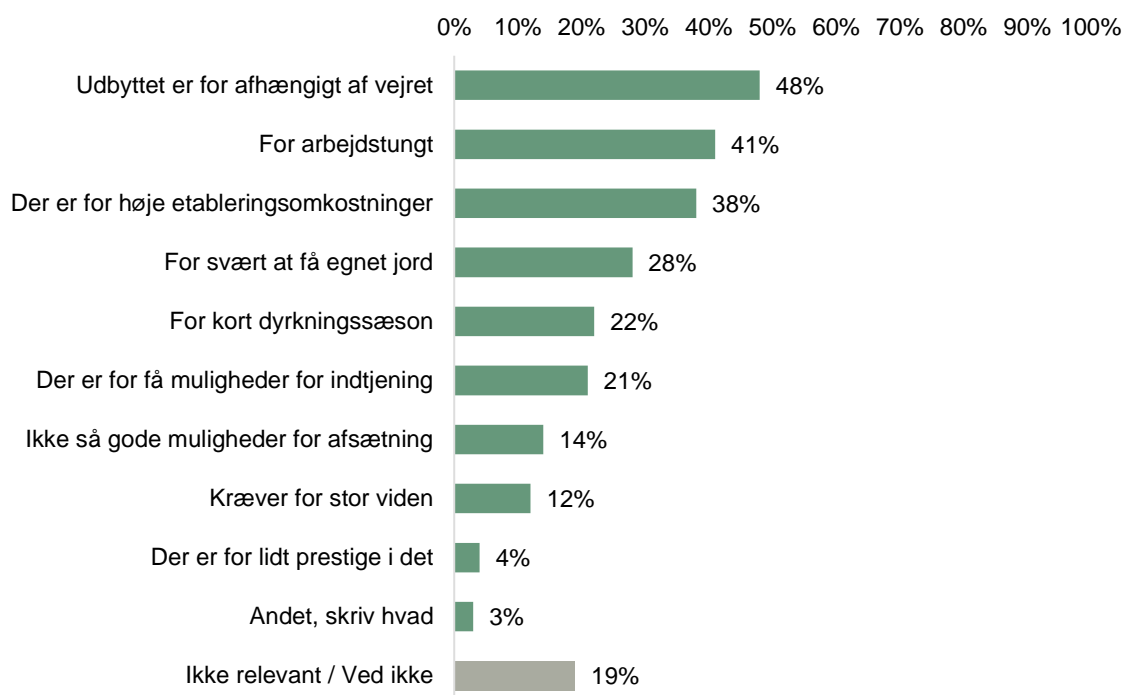
Kilde: Landbrug & Fødevarer i samarbejde med Innovationscenter for Økologisk Landbrug april/maj 2023, n = 108, mulighed for flere svar med randomiseret rækkefølge på svarmulighederne.

De primære motiver for at dyrke frilandsgrønt omhandler altså, at produktionsformen er god for klima og biodiversitet, samt at der er gode muligheder for afsætning og prestige i faget. Dog mener kun én ud af ti adspurgte omvendt, at det er spændende og fagligt udfordrende at dyrke frilandgrønt, og lige så få mener, at dyrkning af frilandsgrønt vil gøre arbejdspladsen mere attraktiv. Samtidigt svarer 21 pct. 'ved ikke/ikke relevant' til spørgsmålet, hvilket enten kan indikere at eleverne ved for lidt om dyrkningsformen til at give et kvalificeret bud, eller blot ikke er interesserede i dyrkningsformen.

Ser vi nærmere på elevernes baggrund, og hvor langt de er i deres uddannelsesforløb, ser vi en tendens til, at grundforløbselever oftere mener, at dyrkning på frilandsgrønt giver høj prestige og er godt for klima, biodiversitet og den grønne omstilling. Samtidigt tyder besvarelsene på, at elever på hovedforløb 2 planter markant sjældnere end gennemsnittet mener, at der er gode muligheder for afsætning, og at dyrkningsformen kan hjælpe den grønne omstilling på vej.

Efterfølgende er deltagerne blevet spurgt ind til, hvilke barrierer, de mener, der er ved at dyrke grøntsager på friland. Her er deltagerne ligeledes blevet vist en række svarmuligheder, som man kan være enig eller uenig i, er en ulempe ved at dyrke frilandsgrønt. Her mener halvdelen af undersøgelsens deltagere, at 'udbyttet er for afhængigt af vejret'. Samtidig mener 41 pct., at dyrkningen af frilandsgrønt er 'for arbejdstungt', og 38 pct. mener, at 'der er for høje etableringsomkostninger' ved opstart af en produktion. 28 pct. af deltagerne ser en ulempe i, at det kan være 'for svært at få egnet jord'.

Figur 9: Spg. Nedenfor ser du nogle ulemper / forhindringer ved at dyrke frilandsgrøntsager, som andre har nævnt. Hvilke ulemper / forhindringer er der ved at dyrke grøntsager på friland efter din mening? Gerne flere svar.

Kilde: Landbrug & Fødevarer i samarbejde med Innovationscenter for Økologisk Landbrug april/maj 2023, n=108, mulighed for flere svar med randomiseret rækkefølge på svarmulighederne.

Barrierer for at producere frilandsgrøntsager handler altså især om, at udbyttet er afhængigt af vejret, og at det er en krævende, arbejdstung produktionsform. Andre forhindringer omhandler etablering af ny produktion af grøntsager på friland, da det har høje økonomiske omkostninger og er svært at finde egnet jord. Det er samtidig værd at bemærke, at 19 pct. svarer 'ikke relevant/ved ikke', hvilket indikerer, at landbrugseleverne enten mangler viden om emnet, eller afviser at tage stilling, hvis det ikke er en råvare, som de har lyst til at beskæftige sig med i fremtiden. Ingen elever på hovedforløb 2 planter har svaret "ikke relevant/ved ikke", men derudover ses der ingen bemærkelsesværdige forskelle på elevernes svar.

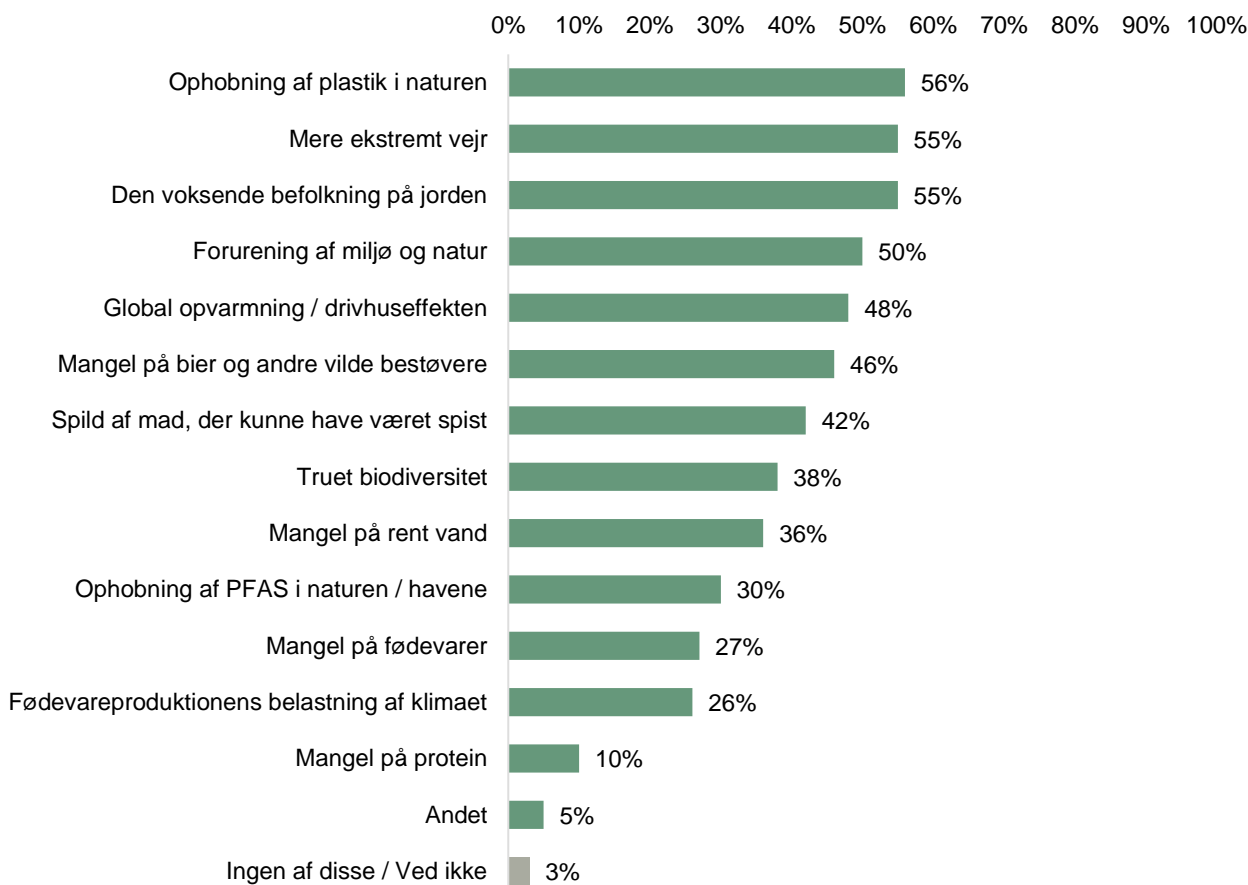
Plastik i naturen, ekstremt vejr og overbefolkning bekymrer landbrugselever

For at komme nærmere, hvilke overvejelser landbrugsskoleeleverne gør sig om fremtiden, er deltagerne derefter blevet spurgt ind til, om de bekymrer sig om en række udfordringer relateret til natur, klima og fødevarerforbrug. De forskellige svarmuligheder er udvalgt på baggrund af tidligere befolkningsundersøgelser gennemført af Landbrug & Fødevarer og afspejler forskellige facetter af mulige udfordringer i fremtiden.

Her kan mange deltagere nikke genkendende til bekymringen omkring ophobningen af plastik i naturen, noget som også danske forbrugere generelt giver udtryk for at være bekymret over i andre undersøgelser. Konkret ligger netop denne bekymring øverst på listen med 56 pct., der er særligt bekymrede over dette, mens 'Mere ekstremt vejr' og 'Den voksende befolkning på jorden' ligger på

en delt andenplads med 55 pct., der er særligt bekymrede over disse udfordringer. Samtidig bekymrer halvdelen af de landbrugsstuderende sig om 'Forurening af miljø og natur' og 'Global opvarmning'. Mere end hver tredje er særligt bekymret for 'Mangel på bier og andre vilde bestøvere', 'Truet biodiversitet', 'Spild af mad, der kunne være spist' og 'Mangel på rent vand'.

Figur 10: Spg. Nogle taler om, at verden kan stå over for nedenstående udfordringer de næste 10-15 år. Er der nogle af disse, som du selv er særligt bekymret over for? Gerne flere svar.

Kilde: Landbrug & Fødevarer i samarbejde med Innovationscenter for Økologisk Landbrug, april/maj 2023, n = 108, mulighed for flere svar med randomiseret rækkefølge på svarmulighederne

Blandt de deltagere, der har taget sig tid til at udfylde den åbne svarboks "Andet", ser vi åbne svar, der bl.a. handler om omverdenens holdninger og reaktioner:

"Mangel på indsigt blandt danskerne i, hvad der er rigtigt bæredygtigt, og hvad der skal gøres for en bæredygtig fødevarereproduktion."

"Jeg er bekymret for klimaaktivister."

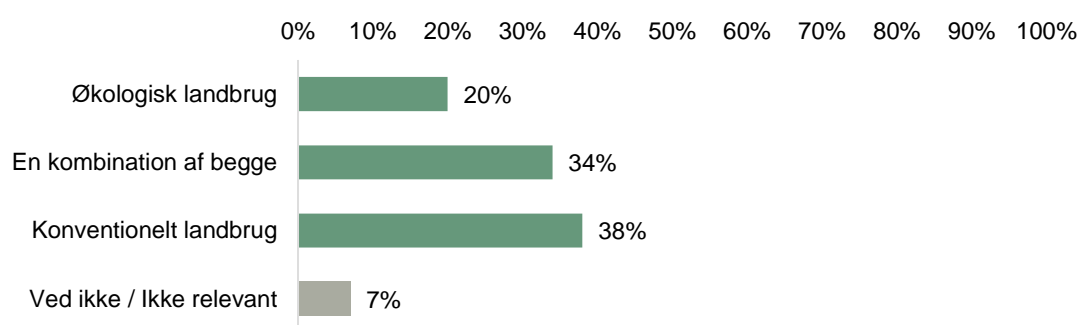
"Jeg er bekymret for, at den private forurening stiger. Det er ikke kun erhvervet der forurener. Jeg tror på, at landbruget er en del af løsningen."

Kilde: Landbrug & Fødevarer på vegne af Innovationscenter for Økologisk Landbrug, april/maj 2023, n = 108, udvalgte åbne svar.

54 pct. vil gerne arbejde helt eller delvist økologisk i fremtiden

Undersøgelsen fokuserer derefter mere på landbrugsskoleelevernes holdninger til økologi. Først og fremmest ved at spørge ind til, om eleverne helst vil arbejde med økologisk eller konventionelt landbrug i fremtiden – eller måske ser sig selv arbejde med en kombination af begge. Her ser vi, at mens 38 pct. af deltagerne helst vil arbejde med konventionelt landbrug, ønsker 20 pct. af de adspurgte at arbejde med økologisk landbrug. Hver tredje vil gerne arbejde med en kombination af økologisk og konventionelt landbrug. Dermed vil hele 54 pct. af de adspurgte elever gerne arbejde helt eller delvist økologisk i fremtiden. Det er oftere end gennemsnittet elever på grundforløbet, der gerne vil arbejde med økologisk landbrug i fremtiden.

**Figur 11: Spg. Hvilken type landbrugsproduktion vil du helst arbejde med i fremtiden?
Økologisk eller konventionelt eller måske en kombination af begge?**

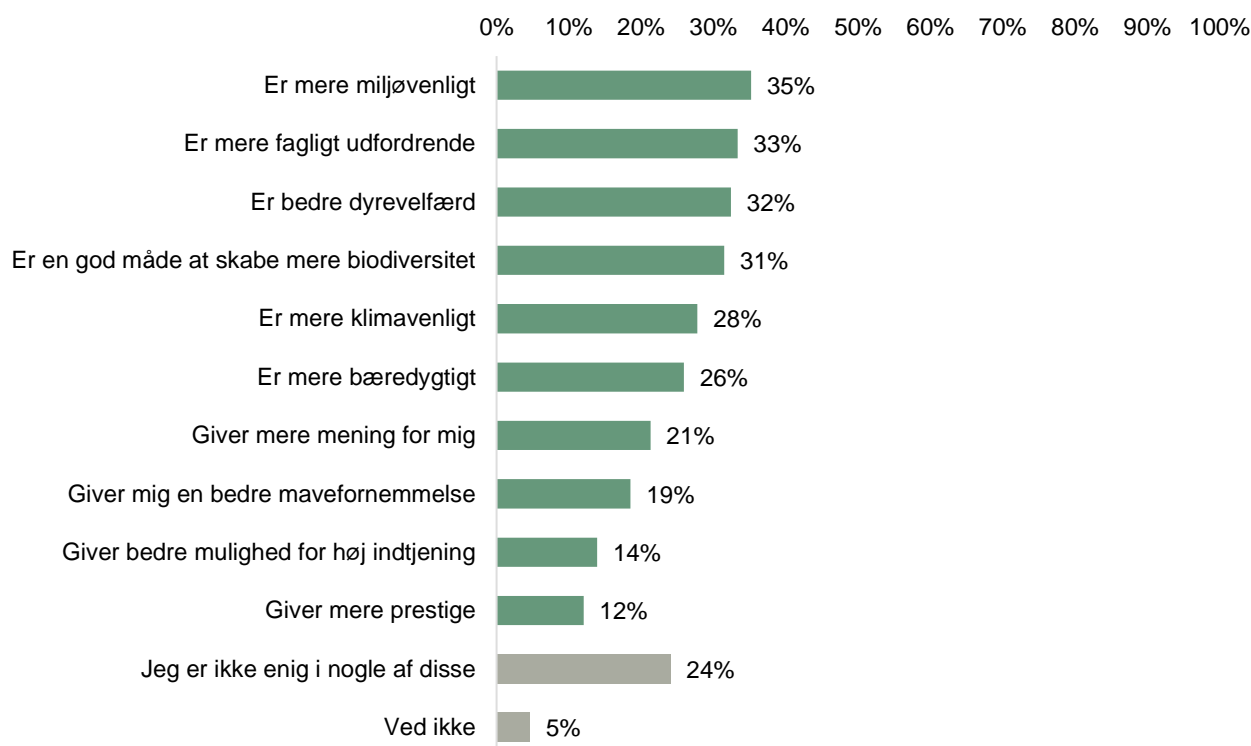
Kilde: Landbrug & Fødevarer i samarbejde med Innovationscenter for Økologisk Landbrug, april/maj 2023, n=108.

Som med så meget andet kan der være både fordele og ulemper ved den økologiske produktionsform, ligesom der kan være fordele og ulemper ved den konventionelle produktionsform. Interessant er det derfor, hvorledes de landbrugsstuderende forholder sig til økologien, og hvilke fordele de ser ved produktionsformen, sat i forhold til hvilke fordele de ser ved den konventionelle produktionsform.

Til at komme dette nærmere, fortsætter undersøgelsen med at præsentere deltagerne for en række udsagn, der kan ses som fordele ved produktionsformen. Fordelene er bl.a. 'er mere fagligt udfordrende', 'er mere bæredygtigt', 'giver mere mening for mig' og 'giver bedre mulighed for høj indtjening' og det er samme liste med fordele for begge produktionsformer.

Først spørges til økologisk landbrug. Her ser vi at fordele, såsom at økologisk produktion 'er mere miljøvenligt', 'er mere fagligt udfordrende', 'er bedre dyrevelfærd' og 'er en god måde at skabe mere biodiversitet', er noget, som hver tredje af de adspurgte er enige i. Hver fjerde mener, at økologisk landbrug 'er mere klimavenligt' og 'mere bæredygtigt'. Der er dog samtidig 24 pct., der ikke er enig i nogle af de positive udsagn, når det gælder økologisk landbrug. Ser vi nærmere efter, er det oftere elever på grundforløbet i deres uddannelse, der mener, at økologisk landbrug er mere miljøvenligt, klimavenligt og bæredygtigt.

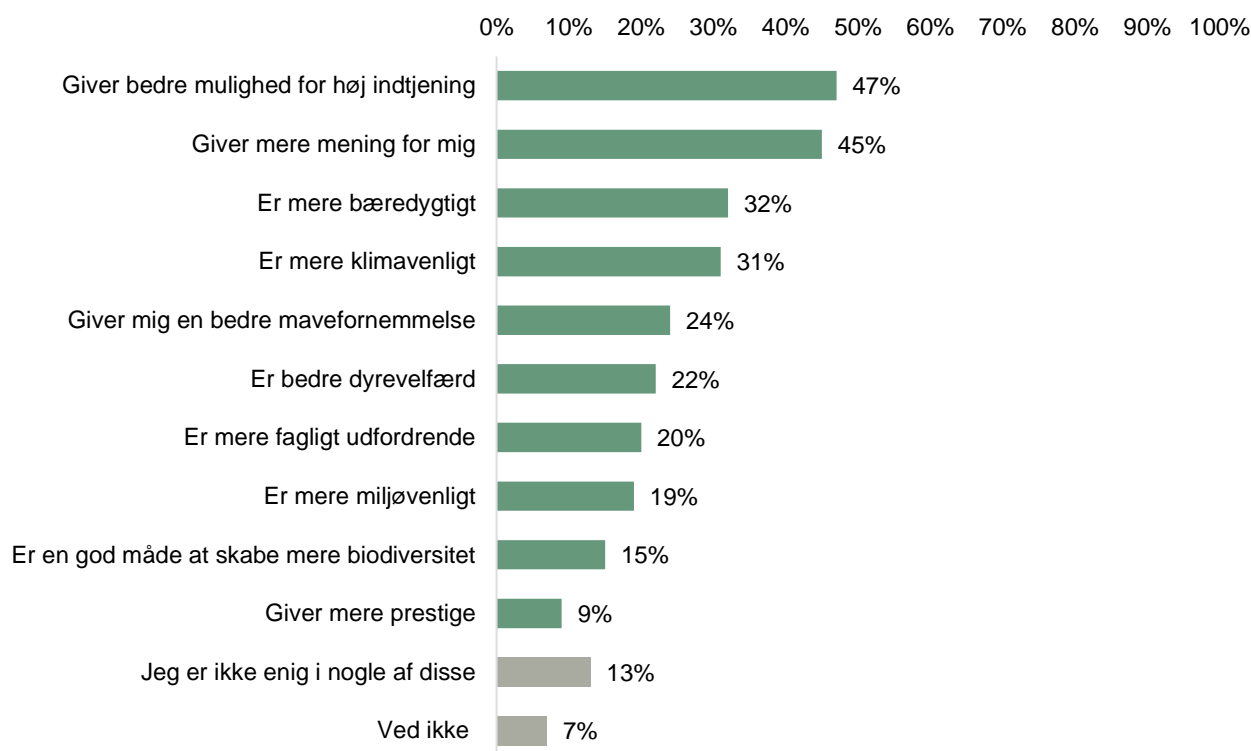
Figur 12: Spg. Nedenfor ser du en række udsagn andre har sagt om økologisk landbrug. Er der nogle af disse, som du er enig i? Gerne flere svar.

Kilde: Landbrug & Fødevarer i samarbejde med Innovationscenter for Økologisk Landbrug, april/maj 2023, n = 108, mulighed for flere svar randomiseret rækkefølge på svarmulighederne.

Deltagerne er efterfølgende blevet spurgt ind til konventionelt landbrug, hvor de her skal tage stilling til de samme udsagn. Her er der noget mere tilslutning til især to af fordelene, nemlig 'giver bedre mulighed for høj indtjening' og 'giver mere mening for mig'. Dette er begge fordele, som knap halvdelen er enige i gælder for konventionelt landbrug. Hver tredje er enig i, at konventionelt landbrug 'er mere bæredygtigt' og 'mere klimavenligt'. Begge disse ligger på niveau med andelen, der forbinder økologisk landbrug med disse positive træk. Hver fjerde er enig i at konventionelt landbrug giver en bedre mavefornemmelse. 13 pct. er ikke enige i nogle af de positive udsagn om konventionelt landbrug, mens 7 pct. svarer 'ved ikke'.

Figur 13: Spg. Neden for ser du en række udsagn, som andre har sagt om almindeligt/konventionelt landbrug. Er der nogle af disse, som du er enig i? Gerne flere svar.

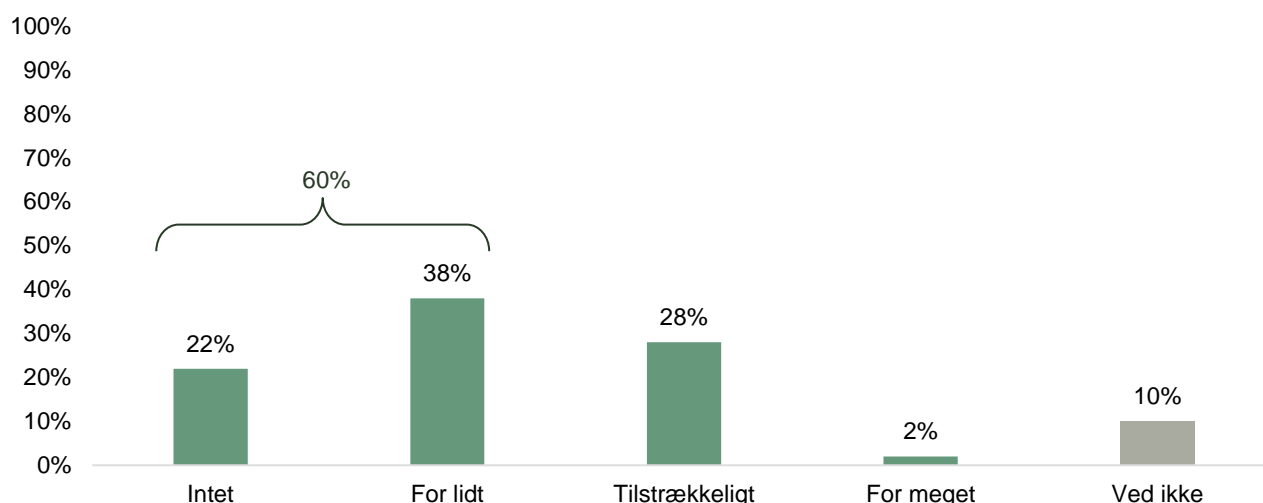
Kilde: Landbrug & Fødevarer i samarbejde med Innovationscenter for Økologisk Landbrug, april/maj 2023, n = 108, mulighed for flere svar med randomiseret rækkefølge på svarmulighederne.

Elever efterspørger viden om grøntsagsproduktion, økonomi, energiproduktion, klimatilpasning og teknologi samt mere praktik under uddannelsen

Afslutningsvist er deltagerne blevet spurgt ind til holdninger til deres uddannelse, hvor meget viden om grøntsagsproduktion, som de har fået indtil videre, og om der er noget, de kunne tænke sig at lære mere af under deres uddannelsesforløb.

Først er eleverne blevet spurgt ind til, hvor meget viden de har fået om produktion af grøntsager i løbet af deres uddannelse. Her svarer 28 pct. af eleverne, at de har fået tilstrækkelig indsigt i dyrkningsformen, og blot 2 pct, der mener, at de har fået 'for meget' undervisning i grøntsagsproduktion. Omvendt svarer 22 pct., at de ikke har fået indsigt i grøntsagsproduktion (indtil videre), mens 38 pct. oplever at have fået 'for lidt' indsigt i produktionsformen. Det er lidt oftere elever på EUX-forløb og Hovedforløb 1, der oplever, at de ingen indsigt i grøntsagsproduktion har fået indtil videre. Samlet set oplever 60 pct. af deltagerne i gennemsnit at have fået enten 'intet' eller 'for lidt' indsigt i grøntsagsproduktion i løbet af deres foreløbige uddannelsesforløb. Dette indikerer, at der er en stor gruppe elever på landbrugsskolerne, som ønsker at få mere viden om produktion af grøntsager, og at der her derfor er et uudnyttet potentiale.

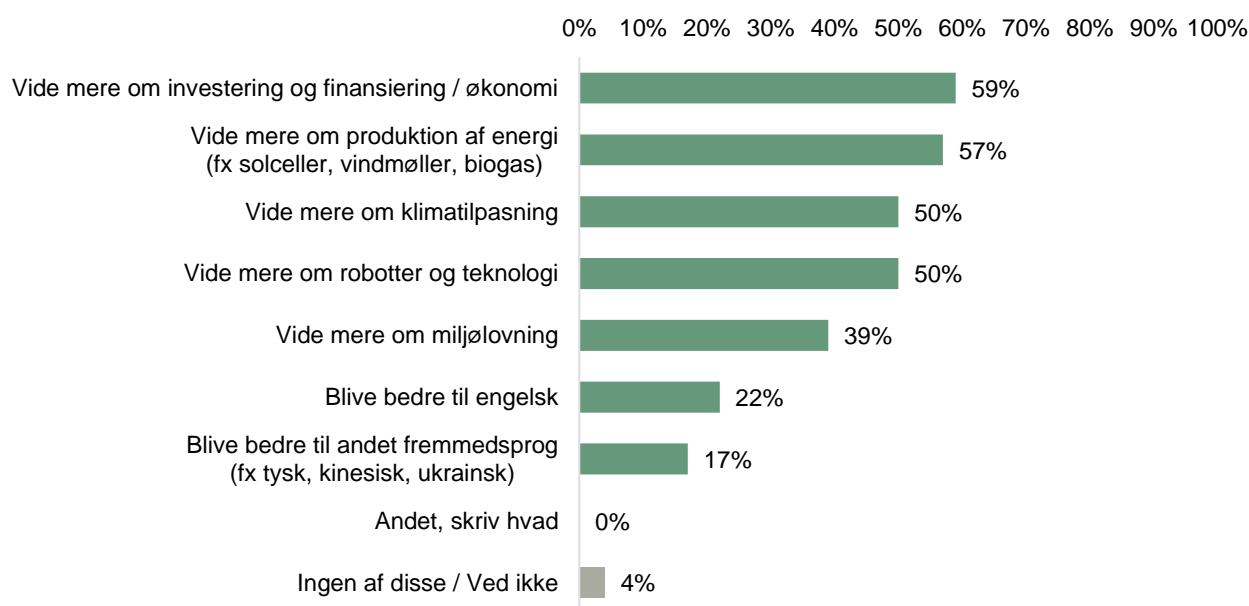
Figur 14: Spg. Hvor meget indsigt har du indtil nu fået i grøntsagsproduktion i løbet af dit uddannelsesforløb?

Kilde: Landbrug & Fødevarer i samarbejde med Innovationscenter for Økologisk Landbrug, april/maj 2023, n = 108.

Eleverne kunne godt tænke sig at få udviklet deres kompetencer inden for en række områder for at styrke deres jobmuligheder de kommende 10-15 år. 59 pct. vil gerne vide mere om investering, finansiering og økonomi, formentlig da dette er vigtige værktøjer frem mod drømmen som selvstændig. 57 pct. af de adspurgte vil gerne styrke deres kompetencer inden for energiproduktion, herunder solceller, vindmøller og biogas. Halvdelen af deltagerne vil gerne vide mere om klimatilpasning og blive klogere på robotter og teknologi.

Figur 15: Spg. Hvis du tænker på dine jobmuligheder 10-15 år frem, hvilke kompetencer har du så efter din mening brug for mere af? Gerne flere svar.

Kilde: Landbrug & Fødevarer i samarbejde med Innovationscenter for Økologisk Landbrug, april/maj 2023, n = 108, mulighed for flere svar med randomiseret rækkefølge på svarmulighederne.

Afslutningsvist er undersøgelsens deltagere blevet spurgt ind til, om der er noget, de savner ved uddannelsen, eller hvor uddannelsen efter deres mening kunne forbedres. Her vælger 28 pct. af deltagerne at komme med et uddybende svar, mens resten svarer, at de ikke har kommentarer. Kommentarerne omhandler især ønsker til mere praktisk arbejde, viden om fødevarerproduktion, planteavl og husdyrproduktion, stærkere faglighed, kritik af ledelsen og uddannelsens rammer. Særligt ønsket om mere praktik under uddannelsen går igen blandt eleverne.

Jeg savner mere praktisk undervisning. Der er alt for meget fagligt, så man er i tvivl om man vil være landmand.

Jeg kunne godt tænke mig spændende ture ude af huset og se nogle reelle landbrug, og se hvad Danmark laver, i stedet for kun at se det i bøger.

Der kunne godt være et større fokus på, hvad der skal produceres i fremtiden, fx grøntsager.

Kilde: Landbrug & Fødevarer i samarbejde med Innovationscenter for Økologisk Landbrug, april/maj 2023, n = 108, ja = 30.

Konklusion: Brug for mere viden om produktionen af frilandsgrønt på uddannelserne

En øget produktion af økologisk frilandsgrønt i Danmark afhænger blandt andet af, at nye generationer af landmænd finder produktionsformen attraktiv at arbejde med. I denne analyse har Landbrug & Fødevarer i samarbejde med Innovationscenter for Økologisk Landbrug derfor undersøgt gartneri- og landbrugsskoleelevers syn på fremtidens fødevarerproduktion, med særligt fokus på økologisk landbrug og produktion af grøntsager på friland.

Her ser vi, at halvdelen af de adspurgte landbrugsstuderende drømmer om at have egen bedrift en dag, og næsten lige så mange vil gerne arbejde i en landbrugsproduktion en dag i fremtiden. Tænker de studerende lidt frem i tiden, vil halvdelen gerne arbejde med planteavl, enten udelukkende planteavl eller i en kombination med husdyrbrug. Særligt bønner og bælgfrugter, korn og mejeriprodukter vil mange gerne arbejde med i fremtiden. Når elever spørges mere direkte ind til dyrkning af grøntsager på friland, kan flere end hver tredje forestille sig at dyrke frilandsgrønt i fremtiden, enten udelukkende friland eller i kombination med gartneriproduktion. Af motiver for at dyrke frilandsgrønt nævnes især, at produktionsformen er god for klima og biodiversitet, at der er gode muligheder for afsætning og prestige i faget. Blandt udfordringer peger mange dog samtidig på, at udbyttet er for afhængigt af vejret, og at det er en krævende, arbejdstung produktionsform. Andre barrierer er høje etableringsomkostninger og mangel på egnet jord.

Selv om viljen således er til stede blandt mange landbrugsstuderende, er dette ikke nødvendigvis nok. Seks ud af ti blandt de adspurgte oplever at have fået 'for lidt' eller 'ingen' undervisning i dyrkning af grøntsager i deres nuværende uddannelsesforløb. Kun 28 pct. oplever at have fået 'tilstrækkelig' viden. Dette tyder på, at mange gerne vil have dyrkningsformen mere på skoleskemaet. Flere af de adspurgte efterspørger samtidig bedre muligheder for praktik i uddannelsen, hvilket stemmer godt overens med, at hele 59 pct. af de adspurgte begrundede valg af uddannelse med, at de her har mulighed for at arbejde meget med deres hænder.

Skal arealet anvendt til dyrkningen af frilandsgrønt øges i fremtiden, kan det derfor anbefales at skabe bedre indblik i dyrkningen af frilandsgrønt blandt de landbrugsstuderende gennem praktisk erfaring med planteproduktion i det hele taget og dyrkningen af frilandsgrønt specifik. Dermed gives fremtidens fødevarerproducenter de bedste muligheder for at få praktisk erfaring med en produktionsform, som de har lyst til at prøve kræfter med i fremtiden.

Om det skal være økologisk planteproduktion, som den fremtidige landmand vil kaste sig over, kan dog afhænge af mange ting. Flere end halvdelen af eleverne vil gerne arbejde helt eller delvist økologisk i fremtiden, enten udelukkende økologisk eller som kombination med konventionelt landbrug. Økologisk produktion forbindes især med at være miljøvenligt, god for biodiversiteten, høj dyrevelfærd og at være fagligt udfordrende. Hver fjerde elev er dog ikke enig i nogle af de positive udsagn, hvilket indikerer at økologisk produktion kan dele vandene. Konventionelt landbrug forbindes oftere med mulighed for høj indtjening, og der er flere, der svarer om det konventionelle landbrug, at "det giver mere mening for mig". Mange forbinder også konventionelt landbrug med at være mere klimavenligt og mere bæredygtigt. Dette peger på, at der også blandt landbrugsstuderende er mange veje frem, og økologien er én af disse veje, men ikke den eneste.

Mange studerende bekymrer sig om, hvilke klima- og miljørelaterede udfordringer verden vil stå over for de kommende år. Særligt plastik i naturen, den voksende befolkning på jorden og mere ekstremt vejr vækker bekymring blandt de landbrugsstuderende. At tilrettelægge uddannelsesforløbene til konkret at omhandle håndteringen af disse udfordringer, kan derfor være en god idé, så de studerende føler sig optimalt rustet til fremtiden. Når der spørges mere ind til, hvilke kompetencer, de godt kunne tænke sig flere af, efterspørger en stor gruppe elever mere undervisning i økonomi, energiformer, klimatilpasning og teknologi. Alt sammen noget, der kan skabe mere tryghed om fremtiden som landmand.

Analyse & Statistik

v/Martin Kristian Brauer, områdedirektør

Rapport udarbejdet af:

Nina Preus, forbrugersociolog, chefkonsulent

Astrid Elisabeth Fogh, studentermedhjælper

Billedet på forsiden er fra pexels.com

Fotograf: Markus Spiske

Innovationscenter
for Økologisk Landbrug

Fonden for økologisk landbrug